

Een passend slot aan de plichtigheid op het kerkhof is gemeenlijk het zingen van een onzer kostelijke psalmen.

En dan blijve het niet alleen bij een: „Gelijk het gras is ons kortstondig leven“, maar blijke het tevens, dat wij als christenen roemen in vrije gunst alleen.

Het zou wenschelijk zijn, dat de ambtelijke werkzaamheid bij een begrafenis op het kerkhof eindigde.

Van predikant of onderling te verlangen, dat zij opnieuw naar het sterfhuis gaan, is niet alleen te veel van hun tijd gevergd, maar lijdt ook tot overdrijving.

Reeds gingen zij in het sterfhuis voor.

Een dacapo daarvan moet om het redelijke in onze Godsverering ontraden.

Men kan hier zeker met praktische motieven aankomen.

Het geestelijk overwicht van den ambtsdrager kan de gesprekken, die zoo licht uit den band dreigen te springen, in het juiste spoor houden.

Doch de zorg daarvoor rust in de eerste plaats op de familie zelf.

Het ambt aller geloovigen heeft zich hier te doen gelden.

Men wachte zich hier voor alle klerikalisme.

Ongetwijfeld zijn het teere dingen, waarover we hier schreven.

Het lag volstrekt niet in onze bedoeling om aan te sporen tot eenig radikaal optreden, dat aan alle voorzichtigheid is gespeend.

Maar wel hopen we, dat men zich van het een en ander rekenschap zal geven.

En dan geleidelijk, maar ook onverdroten op verbetering zal aansturen.

Intusschen zijn wij over dit onderwerp nog niet nagesproken.

#### — Kan het niet anders?

Het komt niet bij ons op het Ds van den Brink kwalijk te nemen, dat hij een scherpe pen heeft.

Doch dat er uit die pen telkens weer min fijne opmerkingen, om niet te zeggen: hatelijkheden vloeien, doet ons leed.

Men zou meenen, dat er een scribent van „Het Volk“ aan het woord is, als er in het laatste nummer van W. en G. over een kerkbode gesproken wordt als over „dit vrome, k schreef haast heilige blad“.

Stel, dat deze kerkbode niet juist heeft gehandeld, dan geeft zulk een kwalifikatie nog geen pas.

Bitterheid drijft hier tot spot.

En die spot nadert het profane.

In een ander artikel heeft Ds v. d. B. het over den datum, waarop de Synode van Groningen zal worden geopend. Daarmee debiteert hij dit fraais: „Hierover ontspan zich een vriendelijke discussie tusschen den eindredacteur van de „Groninger Kerkbode“ en dien van „De Reformatie“. De laatste vond den datum wel wat vroeg gesteld, zeker omdat de professorale vacantie daardoor aanmerkelijk bekort wordt; de eerste prees dat vroeg-tijdige, ook omdat de Hoogleeraren na de vermoelenis van het bijwonen der Synode eerst nog wat zouden kunnen uitblazen vóór den aanvang hunner colleges. Bij den een scheen eigen rust en ontspanning het zwaarst te wegen, bij den ander het belang van universiteit en wetenschap. Beiden echter hebben ongetwijfeld gedacht aan de koninklijke wet: hebt nu naaste lief als uzelf. Er was alleen verschil in 't leggen van het accent“.

Ds van den Brink weet, dat hij hier onwaarheid schrijft.

Immers, aan het vermogen om een eenvoudig artikel juist te lezen ontbreekt het hem niet en dat hij reeds aan seniele aftakeling lijdt, hebben we niet gemerkt.

De lust om een hatelijkheid te plaatsen, kon hij blijkbaar weer niet bedwingen.

Wij vragen echter: kan dit nu heusch niet anders?

Dat Ds v. d. B. strijdt voor eigen gevoelen kunnen wij heel goed hebben.

Dat hij voor zijn kerkengroep propaganda maakt, ook.

Maar moet nu door onfaire strijdwijze de scheur groter gemaakt, dan zij thans is?

Voor een hereeniging van de kerkengroep van Ds van den Brink, zoo zij op haar tegenwoordig standpunt blijft staan, met onze Gereformeerde Kerken, voelen wij niets.

Doch voor nog grootere verwijdering tusschen beide evenmin.

Toch zal dat het gevolg zijn, als Ds v. d. B. zijn polemische methode niet verandert.

Waarom kan men niet zakelijk blijven?

Waarom kan men niet waar zijn?

Waarom kan het niet anders?

HEPP.

#### De Geref. Studentenbeweging.

##### II.

(Verleden en heden).

Wij beloofden, iets naders te zeggen in verband met de motie, die de vorige week in ons blad gepubliceerd is met begeleidende memorie van toelichting, zooals ze door het Studentencorps Fides Quaerit Intellectum aan de Theologische School

te Kampen is aangenomen en ter plaatse ahangig gesteld.

Twee manieren kunnen hier gevolgd worden.

Ik zou kunnen trachten, in den breede na te gaan de ontwikkelingsgeschiedenis van de G. S. B. (Gereformeerde Studentenbeweging), zooals ze zich de laatste jaren heeft voorgedaan. Er is ook een andere manier, om de aangelegenheid te bespreken: men kan zich de zaak, die in het Kamper voorstel belichaamd ligt, indenken langs den weg van de overweging van het te stellen ideaal, waarbij dan op bepaalde feiten en historische gegevens minder sterk de nadruk valt.

Laatstgenoemde wijze van bespreking lijkt me profijteli. Voor mezelf, omdat de gegevens niet gemakkelijk volledig te verkrijgen en te verwerken zijn; maar ik verneem, is dat zelfs voor personen, die in de G. S. B. een leidende positie innemen, ten deele niet anders. En voor de lezers lijkt me deze weg ook de beste; want tenslotte komt het er minder op aan, hoe de dingen zich hebben ontwikkeld; omdat, als we een bekende onderscheiding mogen gebruiken, de geschiedenis van de G. S. B. „als instituut“ nog niet verklaart haar geschiedenis „als organisme“. De groote vraag blijft altijd, hoe men zich die ontwikkeling in de toekomst liefst zou denken.

Men kan evenwel een kleine verwijzing naar den loop der dingen in de historische orde niet missen, omdat de beteekenis van de aanhangstelling van de Kamper motie, ook als zedelijke daad, toch niet goed begrepen kan worden, als men niet weet, uit welken nood de hier opgeworpen vraag opkomt.

Daarom zullen we vooraf iets — zeer onvolledig — zeggen over den stand van zaken in de G. S. B., zoowel wat het verleden als het heden betreft.

\* \* \*

Laat me beginnen mogen met de opmerking, dat de oprichting van de G. S. B. een complex van verschijnselen aan den dag liet komen, waarvoor ieder, die het gereformeerde leven liefheeft, van harte dankbaar zijn moet voor een deel.

Ik hoor wijlen Prof. Bavinck nog zeggen op een Vrije-Universiteitsdag te Dordrecht: „Er wordt onder onze studenten tegenwoordig misschien minder goed geloofd, dan vroeger, maar er wordt stellig beter geleefd“.

Natuurlijk is dit woord op te vatten als gesproken in de gemakkelijke taal van den dag. Prof. Bavinck heeft herhaaldelijk zelf er met nadruk op gewezen, dat „gelooven“ en „leven“ bij elkander hooren; dat goed „gelooven“ steeds blijken zal in goed „leven“; en dat struikeling in het geloof zich openbaart in het „leven“. Ja zelf reeds een fout van het leven zelf is: de groote fout. Daarom kan men hem geen recht doen, als men zijn opmerking te Dordrecht losmaakt van wat hij schreef in zijn werken. „Gelooven“ en „leven“ hebben hier wel een minder strikten zin dan men er meest in pleegt te vinden. De bedoeling was, dat in vroegere generaties dogmatische twijfel en religieus-confessioneele probleemvorsching niet zoo heel vaak te bemerken viel, althans wat de studenten-gemeenschap betrof. Let op het woord: gemeenschap. Persoonlijk hebben ook in dien tijd van de oudere generatie velen hun worsteling gehad. Maar die bleef meer tot studeerkamers beperkt. Er was nog geen algemeen te herkennen type van den „probleemsjower“, zooals een Kamper Almanak hem eens teekende op werkelijk „aansprekende“ wijze. De organisatie, het corps, schijnt in vroeger dagen meer de gezelligheid dan den diepgang gezocht te hebben. Men was, wat tenminste de gemeenschap aangaat, altijd den stijl van het „wij weten“ trouw gebleven. En — de rust, die het gemeenschapsleven kenmerkte in de gereformeerde studentenwereld, gaf ruimte genoeg voor een gezelligheidsleven, dat zich van eigen vormen bediende, en die vormen niet altijd vond uit het beginsel, dat men in denken en gelooven zich had aangenomen als het ware. Om geen last van terecht verloorde ouderen te krijgen, beperk ik me tot mijn eigen studententijd. We waren over het algemeen wel braaf en zoet; maar erg veel worstelen deden we als organisatie niet.

Het zou dwaas zijn — op later leeftijd ziet men dat wel goed — dit alles voor religie te houden. De dogmatische verzekerdheid is een heerlijk goed; maar ze moet uit God verkregen zijn. En wat er voor uitgegeven wordt, is soms wel eens niet veel anders dan aanvaarding van wat overgeleverd is, zonder dat men worstelt met God, om persoonlijk, en (want daarop komt het hier aan) ook gemeenschappelijk te be- en te door-leven wat beleiden wordt. Een later geslacht moge vaak hebben „getwijfeld“, omdat twijfelen in de mode was (natuurlijk was dat geen „twijfel“, maar slechts niet-geloof of niet-belijden); en het moge het verwijt verdienen hebben en te hooren gekregen, dat zijn hoog opgeven van den „religieusen nood“ dikwijls allermist religie was, of symptoom ervan, of propaedeuse daartoe. — wie eerlijk is, moet dan ook dezelfde stränge keur op de oudere generatie toepassen. De rust van vroegere studentenkringen mag — zonder meer — niet worden aangemerkt als bewijs van nauw leven met God. Er is een worsteling om de worsteling zelf — en dat is

ondankbaarheid en ongelooft en irreligiositeit. Maar er is ook een strijd, die uit het geloof zelf opkomt; en die strijd ontbrak wel vaak; nog eens: in het gemeenschapsleven.

In hoeverre nu nog te handhaven zou zijn, wat Prof. Bavinck zeide over het „beter leven“ der tegenwoordige generatie, waag ik niet te beslissen. Ik weet studentenkringen, waarin soberheid van leven en voor ons, oudgedienden, door puriteinsche maagverzorging (verwaarloozing) beschamende vergaderingsmethode dadelijk opvallen. Ik weet ook andere kringen. Wat dat „beter leven“ betreft, laten we Prof. Bavinck's opmerking dus maar rusten. Ze werd trouwens gesproken voor ruim 8 jaar, en er is in dien tijd veel veranderd. Maar wat dat „minder gelooven“ aangaat: men moet het woord „gelooven“ hier in denzelfden zin nemen als daareven gebeurde. Het is om de gedachtenwereld te doen. Die is den laatste tijd onder onze studenten met vele plagen geplaagd geweest: plagen van noodzaak of van vrije keuze; maar: plagen dan toch. In dezen valt nog niets te prijzen. Wat echter wel te prijzen valt — en hier komen we terug bij het begin — dat is dit: men stelde de kwesties van zijn tijd aan de orde. Men trachtte zich rekenschap te geven van den inhoud van zijn geloof, van zijn consequenties, van den tijd, waarin men leefde, en de aanpassing van het christelijk leven, van het gereformeerde-zijn in de vormen van het leven van den tijd.

„Men stelde de kwesties“. Laat mij hier een bekentenis mogen doen: er zijn onder de tegenwoordige studenten ettelijken, die over kwesties spreken, die althans problemen bij name noemen (dat is toch altijd ook iets van beteekenis) waaraan wij vroeger op gelijken leeftijd niet dachten. Ik geloof niet, dat mijn schaamtegevoel, als het zich tegen mijzelf keert in een soort jaloerschheid, de groote groep van mijn tijdgenooten onrecht doet, als ik de veronderstelling wang, dat zij precies zoo er voor staan als ik, zodra zij de groepen zien en tegen elkaar opwegen: de groepen van vroeger en nu. Het leven is veel bewuster en intenser geworden. Men kan „den problemsjower“ ridiculiseeren, maar het is niet verstandig; hij weet een tikje meer, dan wij vroeger, den goeden broederen niet te na gesproken. Of hij dieper weet, is weer iets anders, zelfs, of hij weet; maar: primo is „weten“ altijd een voorname woord geweest; en secundo: als het waar is, dat de studententijd allereerst dient om in de vraagstukken die er zijn, in te leiden, dan moet erkend worden, dat de tegenwoordige studenten op de vroegere academische heden veel voor hebben. Zoomin de jongeren zich verheffen mogen, zoomin mogen de ouderen het verschijnsel denigroeren.

Dat de jongeren zich niet hebben te beroemen, ligt wel allereerst in de lijn van hun eigen vele zelfstichtende redenen. Vooreerst is — paradoxen-jagers zullen er vooral niet kwaad om mogen worden — vooreerst is geestelijke „onrust“ soms ook een zoo rustig bezit, dat men er des duivels oorkussen van maken kan. Een probleem is geen genot; wie grieksche kent, weet wel, dat het voor een deel overeenkomt met wat de bijbel noemt een „skandalon“, een „ergernis“; het ligt daar voor uw voeten. Maar het hebben van problemen kan, als het nu eenmaal gaat behooren tot onze geestelijke, sportieve nitruising, wel een luxe worden. En dan maakt de onrust, althans wat zoo heet, in leelijken zin rustig. Bezit ik het goed, dan ligt daarin een van de verschijnselen, die mij doen gelooven, dat de feiten Bavinck's uitspraak in Dordrecht (over het LEVEN der studenten) in die dagen bevestigden, terwijl NU de bewering, dat men haar niet meer voetschoots zou kunnen aannemen, voor Bavinck evenmin als voor de waarheid beleedigend is. Ik geloof, dat de tijd, die BEGON met de vragen en problemen te stellen, werkelijk de problemators-studenten drong tot een zeer puriteinsch, soms ascetisch, haast ge-drukt leven; maar ik meen tegenwoordig menschen te vinden, die met veel gratie van de voorlaatste geleerden de problemen overnemen; die ook op tijd (vooral als 't mooi weer is en er te zwermen valt) aan die problemen behoorlijke conferentieele aandacht schenken, maar overigens in de vrijheid van hun leven zich even ver van de ascese verwijderen als de oudere, om haar dogmatische, probleemloze rust, gansch „rustig“ verachte oudere generatie; soms wel meer dan enkele stadiën verder nog. Ik geloof daarin te zien: een gaan rusten op de lanweren van het onrust-diploma. Reeds daarom moeten de jongeren zich niet verheffen. Bovendien: de tijd, waarin wij leven, bracht zijn eigen logica mee. Het verdiepen van de kwesties (ken-theoretisch, psychologisch) is een trek van het geestesleven dezer dagen in het algemeen; het eert in specialen zin de jongeren onder de gereformeerden niet; en het nog-niet-eraan-toe-zijn van de ouderen was heusch niet hun speciale schande. En dan is er behalve de verdieping ook de op-bouw. Ons gereformeerde leven ging van de fundamentelegging in sommige punten over tot den opbouw: de jongeren, ook de ietwat opstandigen, plukken de vruchten van den arbeid der voortrekkers: zonder Kuyper en Bavinck en de anderen zouden ze in Lunteren niet eens een mal, laat staan, een goed figuur

